

Flora Bosne, Hercegovine i novopazarskog sandžaka.

II. (2.) dio.

Priopćio

dr. Günther vitez Beck pl. Mannagetta,

redov. profesor botanike, ravnatelj botaničkog vrta i predstojnik botaničkog zavoda c. k. njemačkog sveučilišta u Pragu.

5. rod: ULMACEAE.

[Briss.-Mirbel, Élem., II, 905 (1815); Engl. u NPfF., III 1, 59.]

Pleme: *Ulmeae*.

[Spach u Ann. sc. nat., sér. 2, XVI (1841), 46. — *Ulmoideae* Engl. u NPfF., III 1, 61.]

1. *Ulmus*.

[L., Spec., 225 (1753); Gen., ed. V, br. 281; Engl. u NPfF., III 1, 62.]

Sekt.: *Euulmus*.

[K. Koch, Dendrol., II 1, 405 (1872).]

1. *Ulmus campestris* [L., Spec., 225 (1753) djelomice u većine autora. — *U. glabra* Mill., Dict., ed. 8, br. 4 (1768) ne Huds. (1762). Pošto je Miller još 3 druge *U. campestris* spadajuće oblike kao vrste razlikovao, samovoljno je, ako se to ime ističe.] — U lukama, šumama, na šikarastim mjestima u nizini do u brdsku regiju i u predalpinske dolove, od prilike do 1000 m visoko, svuda pojedince.

Bosna: (*Boué.) Rašireno po svemu predjelu!! — **Hercegovina:** (*Boué.) Regije ili manje opažano. Oko Mostara i prema Vojnom, između Pileta i Stoca (B.), kod Aladinića u stolačkom kotaru (F.), između Dračeva i Metkovića (B.). — U novopazarskom sandžaku: U dolini Lima između Prijepolja i Bistrice (*B.). — Mart. — „Brijest“.

Oblik *xanthochondra* [Beck, Fl. Nied.-Oest., 313 (1890)]. **Bosna:** Na Hridu kod Sarajeva (*M.).

var. *suberosa* [Münch, Verz. Weissenst., 136 (1785) = Ehrh., Beitr., VI, 87 (1791) kao vrsta; Koch, Syn. fl. Germ., 637 (1837). — *U. glabra* v. *suberosa* Gürke, Pl. Europ., II, 72 (1897)].

Bosna: Oko Travnika, na Vilenici (*Fr. Br.), u dolini Lapišnice kod Sarajeva (Mu.), kod Tjentišta Mješajaka (Pr.), kod Gračanice u Gatačkom polju (Mu.).

2. *Ulmus scabra* [Mill., Gard. dict., ed. 8, br. 2 (1768). — *U. campestris* L., Spec., 225 (1753) mjestimično. — *U. glabra* Huds., Fl. angl., 95 (1762) po Šm. (ne Mill.) — *U. montana* With., Bot. arrang., ed. III, II, 279 (1776). — *U. campestris* A. Kern. u Fl. exs. austro-hung. br. 264, ali L. samo djelomično]. — Uštrkan u šumama brdske i predalpinske regije do 1500 m visine.

Bosna: (*Boué) Na Goloj kosi u visini od 500 m (Ha.), na Šator pl. (Pr.), do 1400 m (Ha.), na Kamešnici, Vel. Malovanu, Šuljagi!! (Pr.), Stožeru (B.), Treskavici, Hranicavi (B.), u Zelengori (Pr.), u dolini Željeznice kod Galjeve njive (B.), na Vitez pl. (B.), na obroncima Vučeva i Maglića pl. do 1200 m (B.), na Metaljci kod Čajnića (B.); oko Vareša (Pr.), na Majejici (B.). — **Hercegovina:** Između Drežnice i Mostara, između Ivan-karaula i Nevesinja; takogjer u Trebinju sagjena (*B.). — Mart, april.

3. *Ulmus laevis* [Pall., Fl. ross., I 1, 75, t. XLVIII, sl. F. 1784]. — *U. pendunculata* Foug. u Mem. sc. nat. Paris (1787), 215, t. 2. — *U. effusa* Wild., Fl. Besol. prodr., 94 (1787). — *U. ciliata* Ehr., Beitr., VI, 88 (1791)]. — U lukama, vlažnim šumama, osobito niz rijeke do u brdsku regiju.

Bosna: Rijetko kod Travnika (Br.), na Vilenici (*Fr. Br.), u dolini Drine više Višegrada (B.). — Mart, april. — „Vez“.

Pleme: *Celtideae*.

[Spach u Ann. sc. nat. 2. sér., XVI, 46 (1841).] — *Celtidoideae* Engl. u NPFF., III 1, 63.]

2. *Celtis*.

[L. Spec., 1043 (1753); Gen., ed. V, br. 1012; Engl. u NPFF., III 1, 63.]

1. *Celtis australis* [L., Spec., 1043 (1753)]. — Lišće jajasto-dugoljasto, dugo otegnuto zašiljeno, na dnu nejednako kratkousko ili skoro zaokruženo, oštro ispiljeno, gori vrlo hrapavo, doli dlakavo sa tendencijom da očelavi. Stapke 2—3 cm duge. Košpica mrežasto jamasta. — U području sredozemne flore pod grmljem na kamenitim mjestima penjući se do 700 m.

Bosna: Između Drinjače i Nove Kasabe u dolini Jadra (*J.) Nevjerovatno. — **Hercegovina:** U dolini Neretve kod Jablanice, Drežnice (B.), često oko Mostara (Str.) i na brežuljcima oko grada! Na Veležu do 700 m (B.), između Blagaja i Jovanović-karaule (B.), kod Crnog vrela i Čapljin (Blau), između Domanovića i Pileta (B.), između Dračeva i Metkovića (B.) oko Trebinja (*P.) često! na Gljivi oko Drijena, Kolojana, Žegulje kule (V.!) kod Ljubinja, Hrasnog, Poplata, Neuma, Gradca (F.). — Maj. — „Kostilja, pokriva, koprivić, kopriva“.

2. *Celtis Tournefortii* [Lam., Encycl., IV., 138 (1797). — *C. orientalis* Mill., Gard. dict., ed. 8, br. 3 (768) ne L.]. — Listovi koso jajasto-trokutni, zašiljeni, na dnu zaokruženi do gotovo srcolika oblika, zupčasti kao u pile s gornje strane naginju da ogole, gotovo su glatki, s donje su strane sa stapkama lista i granama pahuljasto kratko-dlakavi. Stapke ploda 0·8—1·4 cm dugi. Košpica glatka — Listovi mladica i grmastih, još ne cvatućih egzemplara su s obje strane kratko-četinjasti hrapavi, promjenljive veličine, često nejednako trokrpasti sa izvučenom, često cjelcatom srednjom krpom i grubo nazubljeni. Amo ide *C. betulaeifolia* [Vandas u ÖBZ. (1889) 221 (Prig. vijen); Baenitz, na istom mjestu (1897), 270! — *C. Tournefortii* v. *betulifolia* Gürke, Pl. Europ., II, 74], koju sam često sa svim prelaznim listovima do normalnog oblika lista (na vrhu grana) našao. Lijepo rodonošno drveće, što sam ga god. 1894. oko Trebinja opažao i od kojeg je godine 1897. i Baenitz sabrao i izdao probe, pripadaju *C. Tournefortii*. — Na kamenitim mjestima, pod šikarama u području sredozemne flore, do 600 m sižući.

Hercegovina: Samo oko Trebinja (*V.!) B., B. u Baenitz Herb. europ.!) tako primjerice na brdu Gljivi u visini od 300—600 m (V.!), na Trebinjčici, (B.), kod Poljica (B. Baenitz!). — April, maj.

6. rod: MORACEAE.

[Lindl., Veg. kingd., 266 (1847) erw.; Engl. u NPFF., III 1, 66.]

Pleme: *Moreae*.

[Beck, Fl. Nied.-Oest., 310 (1890). — *Moroideae* Engl. u NPFF., III 1, 70. — *Urticaceae* trib. Benth. Hook., Gen., III, 344.]

1. *Morus*.

[L., Spec., 986 (1753); Gen. ed. V, br. 936; Engl. u NPFF., III 1, 72.]

1. *Morus alba* [L., Spec., 986 (1753)]. — Potječe iz Kine te se prilično često u toplijim položajima sadi.

Bosna: (*AK.)!! — **Hercegovina:** (*P.)!! — Maj. — „Murva bijela“.

2. *Morus nigra* [L., Spec., 986 (1753)]. — Potječe iz Perzije te se prilično često kao i pregjašnja sadi.

Bosna: (*AK.)!! — **Hercegovina:** (*P.)!! — Maj. — „Murva crna“.

Broussonetia papyrifera [L'Her. u Vent., Tabl. règn. vég., III, 547 (1794). — *Morus papyrifera* L., Spec., 986 (1753).] Potječe iz istočne Azije te se po katkada sadi u vrtovima i parkovima sredozemne flore, tako u — Hercegovini: u Mostaru, Trebinju (B.). — Maj.

Pleme: *Artocarpeae*.

[Beck, Fl. Nied.-Oest., 312 (1890). — *Artocarpoideae* Engl. u NPfF., III 1, 70. — *Urticaceae* trib. Benth. Hook., Gen., III, 346.]

2. *Ficus*.

[L., Spec., 1059 (1753); Gen., ed. V, br. 1032; Engl. u NPfF., III 1, 89.]

1. *Ficus carica* [L., Spec., 1059 (1754)]. — Potječe iz zemalja na istoku sredozemnog mora te se sadi svuda u području sredozemne flore do blizu 300 m visine. U toplim mjestima podivlja često uz stijene, krševе, pod šikarom ali ostaje grmovita. (Sravni Beck, Veget. Verh. illyr. Länd., 180.)

Bosna: U Banjoj Luci (*H.). — **Hercegovina:** (*Boué). Često svuda uz dolinu Neretve do Konjica (B.); na Porimu (Blau), u dolini Grabovice i na Glogošnici kod Jablanice u dolini Drežnice (B.); kod Blagaja i Vrela Bune! (Fo.), između Blagaja i Jovanović-karaule (B.), kod Domanovića, oko Stoca!! (Fo.) Ljubinja (Fo.), Trebinja (P.), Gorice (Fo.). — August, septembar. — „Smokvina, smokvenica“.

Pleme: *Cannabineae*.

[Endl., Gen., XII, 286 (kao rod). — *Cannaboideae* Engl. u NPfF., III, 1, 71 i 96. — *Urticaceae* trib. Benth. Hook., Gen., III, 344.]

3. *Humulus*.

[L., Spec., 1028 (1753); Gen., ed. V, br. 989; Engl. u NPfF., III 1, 96].

1. *Humulus lupulus* [L., Spec., 1028 (1753)]. — U lukama, živicama, ispred šuma, osobito diljem većih rijeka do u predalpe (oko 1000 m).

Bosna: (*AK.) Često, tako u dolini Une, Save, Vrbasa, Lažve, Bosne, Spreče, Drine, Sutjeske i na drugim mjestima. — **Hercegovina:** Raštrkane, tako kod Konjica (Fo.), Mostara (Str.), Nevesinja (V.), u Nevesinjskom polju (Mu.), kod Trebinja (*P.). — Juni do augusta. — „Hmelj“.

4. *Cannabis*.

[L., Spec., 1027 (1753); Gen., ed. V, br. 988; Engl. u NPfF., III 1, 97.]

1. *Cannabis sativa* [L., Spec., 1027 (1753)]. Potječe iz istočne Indije te se amo-tamo ali porijetko sadi.

Bosna: (*AK.). Kod Banjeluke, Travnika, Busovače, (H.), Vareša (Pr.), Tarčina (Pr.), Sarajeva, Mokrog (B.), Foče, Ustikoline (Pr.), Zvornika (I.), Ratkova (Fo.). — **Hercegovina:** (*AK.) gdje? — kod Konjica, u dolini Idbara, između Lisičića i Ostrožca (B.). — U novopazarskom sandžaku: kod vojničke postaje Boljanića (*B.). — Juli, august. — „Konoplja, poskon“.

7. rod: URTICACEAE.

[Endl., Gen., 282 (1837); Engl. u NPfF., III 1, 98.]

Pleme: *Ureareae*.

[Gaudich. u Freyc., Voy. bot., 496 (1826) Engl. u NPfF., III 1, 103.]

1 *Urtica*.

[L., Spec., 983 (1753); Gen., ed. V, br. 935; Engl. u NPfF., III 1, 104.] — „Kopriva“.

1. *Urtica urens* [L., Spec., 984 (1753)]. — Na pustim, kamenim, obragjenim i ne obragjenim mjestima do u alpsku regiju (1700 m).

Bosna: Kod Banjeluke, Maglaja na Vrbasu (H.), Travnika (*S.), Fojnice (Mu.), Kupreša, Vareša (Pr.), Sarajeva (B.), Tarčina (Pr.), Foče, Tjentišta (Pr.), Bugojna, Glamoča (Pr.); sigurno na daleko rasprostranjena. U alpskoj regiji Vranice (Mu.), na Troglavu u Dinari (B.). — **Hercegovina:** Rijetko oko Mostara!! (Str.), Trebinja (*P.). — Juli do oktobra. — „Kopriva, žigavica“.

2. *Urtica pilulifera* [L., Spec., 983 (1753)]. Na pustim i na obragjenim mjestima, u vinogradima i u području sredozemne flore.

Hercegovina: Oko Mostara!! (*Str.), Tasovića (B.), Počitelja (Pi.), Dračeva (V.), Metkovića (B.), Ljubuškog (F.), u Dubravama (M.), kod Stôca (F.), na Ošanića glavici kod Stôca (B.), oko Trebinja (B.). — Maj, juni.

3. *Urtica dioica* [L., Spec., 984 (1753)]. — Na pustim i obragjenim mjestima, uz rub cesta, u vrtovima, na mjestima, koja obiluju travama, do u alpinsku regiju (oko 1800 m).

Bosna: (*AK.) svuda često. — **Hercegovina:** (*AK.). — Raštrkano, tako oko Mostara!! (Fo.), na Veležu, Crvnju (Mu.), oko Trebinja (B.). — U novopazarском sandžaku: — U šumi Poljani kod Svjetlog borja, kod Plevanja (*B.). — Juli do oktobra. — „Kopriva“.

Opazani su slijedeći oblici: 1. *vulgaris* [Weddel, Monogr. Urt., 77], — 2. *hispida* [DC., Fl. franc., V, 355 (1815) kao vrst; Weddel, na ozn. mj., 77] obje rasprostranjene. — 3. *glabrata* Clem. u Atti della scien. soc. it. Fir. (1841), 517 (po Vis.) i u Vis., Fl. Dalm., I, 217 (1842); Pant., Adnot., 32 kao vrst; Wedd. u DC., Prodr., XVI 1, 51 (1869) Vis., ozn. mj. Suppl. I, 46 (1872). — Vlakno i stapke lista imaju rijetko četinje koje žegu. Listovi imaju s donje strane samo na nervima žerave četinje, inače su ogolišavi, nešto hrapavi. — **Bosna:** U pećini na Vlašiću (*Fr. Br.). — **Hercegovina:** Na šumovitim mjestima oko Begova korita u Bijeloj gori (*P.) na Vučjem zubu (V.).

Pleme: *Parietarieae*.

[Wedd., Mon. Urt., 502; Engl. u NPFF. III 1, 103 i 115.]

2. *Parietaria*.

[L., Spec. pl., 1052 (1753); Gen., ed. V, br. 1020; Engl. u NPFF., III 1, 115.]

1. *Parietaria officinalis* [L., Spec., 1052 (1753) djelom.; Münch, Meth., 327 (1794); v. *erecta* Wedd. u DC., Prodr., XVI 1, 235⁴³. — *P. erecta* Mert. Koch, Deutschl. Fl., I, 825 (1823)]. — U vlažnim šumama, lukama, slomovima, takogjer i na grohotu, pustim mjestima i niskim krajevima do predalpa (oko 600 m).

Bosna: Rasprostranjena! tako na pr. oko Krupe (Fo.), Ključa (Fo.), Jajca (Fo.), Banjeluke (H.), Travnika (Fr. Br.), Žepča (B.) Vranduka (Blau), Zenice (Fo.), Srebrenika (*S.), Srebrenice, Zvornika (I.), Fojnice (Mu.), Sarajeva (F.), Foče (Fo.), u dolini Sutjeske (B.), na Šuljagi, Malovanu, Kamešnici, Šatoru (Pr.), Dinari (B.), kod Livna (Ha.-Fa.) i na drugim mjestima. — **Hercegovina:** (*AK.) gdje? Raštrkano, tako kod Konjica, u dolini Idbara u Prenj pl., u dolini Grabovice u Čvršnici (B.), na Glogovu (V.), na Humu kod Mostara, prema Metkoviću (B.). — Juli, august. — „Crkvina, drinak“.

2. *Parietaria ramiflora* [Moench, Meth., 327 (1794). — *P. officinalis* L., Spec., 1052 (1753) djelom.; v. *diffusa* u DC., Prodr., XVI 1, 235⁴². — *P. judaica* Vill., Hist. pl. Dauph., II, 346 (1789) ne L. — *P. diffusa* Mert. Koch, Deutschl. Fl., I, 827 (1823)]. — Na kamenim mjestima, na stijenama, zidovima, samo u području sredozemne Flore.

Bosna: Po Gürke-u [Pl. Eur., II, 80]; sigurno pogrješno. — **Hercegovina:** Oko Mostara!! (Str.), Žitomišljica (Mu.), Nevesinja (Raap-Callier, Pl. Herc. exs., br. 242!) Stôca!! (F.), na Ošanića glavici (B.), kod Čapljne (V.), Trebinja (*P.), Bileka, Graba (V.). — Skoro kroz svu godinu. — „Gomjačina, šćirenica“.

Opazena je i u obliku *canescens* [Blume u Mus. bot. Lugd. bat. II, 249 (1856) kao vrst; Gürke, Pl. Eur., II., 80; v. *microphylla* Wedd. u DC., Prodr., XVI 1, 235⁴³].

8. rod: SANTALACEAE.

[R. Brown, Prodr. pl. Nov. Holl., 350 (1810); Hieron. u NPFF., III 1, 202.]

1. *Osyris*.

[L., Spec., 1022 (1753); Gen., ed. V, br. 978].

1. *Osyris alba* [L., Spec., 1022 (1753)]. — Na kamenim mjestima, pod šikarom samo u području sredozemne flore.

Hercegovina: U dolini Neretve kod Mostara (Str.) do gore do tjesnaca Neretvinih (B.); kod Trebinja (*P.). — April, maj. — „Metva, metvica, žukvica“.

2. Thesium.

[L., Spec., 207 (1753); Gen., ed. V, br. 258; Hieron. u NPFF., III 1, 224.] — „Lanak“.

1. *Thesium alpinum* [L., Spec. pl., 207 (1753)]. — U brdnim livadama, na kamenim, kršnim mjestima, počam od više brdske do alpinske regije na vapnencu i škri-ljevcu.

Bosna: Često u visokom gorju: na Jedovniku (Ha, Ja.), Plasenici (Ha.-Fa.), Šatoru. (Pr.), Troglavu u Dinari (B.), Šuljagi (Pr.) Vlačiću!! (*S.), Vilenici (B.), Vranici (B.); na svim gorama južne Bosne: na Trebeviću, Treskavici, Bjelašnici (B.) Dumošu (Fo.), Magliču (B.) Volujku, Bregoču (Pr.) i na drugim mjestima. — **Hercegovina:** Na gorama: Lisini (V.), Prenju (*B.), Porimu, Prislabu (V.), Veležu (B.). — Juni do august.

I oblik *laxiflorum* — (v. *tenuifolium* G. Beck, Fl. Nied.-Oest., 602 (1890) ne Sauter] opažen je na Vlačiću (*B.) u Bosni: Naša biljka te biljka iz dónje Austrije ima četverodjelne cvjetne obojke a ne peterodjelne, kako Reich, p. u Ic. fl. Germ., XI, 10. sl. 1156 crta. Ali A. DC. u Prodr., XIV 1, 641 drži sliku Reichenbachovu obzirom na analepe netačnom (o čemu ja dvojim) te spominje, da se nalazi *Th. tenuifolium* Saut. sa četverbrojnim cvjetovima.

2. *Thesium pratense* (Ehr. Beitr., V, 175 (samo ime), Herb. Linn. br. 12]. — U livadama, na šikarastim, kamenim mjestima.

Bosna: Na Zelengori (*Pr.); valja ispitati! **Hercegovina:** Po *A.-K., gdje? — U Plješevici u susjednoj Hrvatskoj spominje ju Borbás; ja sam tu našao samo *Th. tenuifolium* [Saut. u Koch, fl. Germ., ed. II, 718 (1843) kako je Reichenbach p. u Ic. fl. Germ., XI, 10, sl. 1156] crta, gdje su svi cvjetovi peterbrojni.

3. *Thesium divaricatum* [Jan u Mert. Koch, Deutschl. Fl., II, 285 (1826)]. Lahko se raspoznaje po omotnim listićima, koji ne prelaze preko ploda i po kratkim prednjim listićima. — Na kamenitim, krševitim mjestima u čairima, vinogradima, osobito u području sredozemne flore, od prilike do 200 m visine.

Bosna: Izmegju Šuice i Borove glave (*S.); na Borovoj glavi kod Livna (B.). — **Hercegovina:** U tijeasu Nerotve (B.), u Bijelom polju kod Hana Potoci (V.), oko Mostara često!! (Str., Raap Callier, Pl. Herb. exs. br. 144!), oko Trebinja!! (*P.), na Gljivi, kod Trebinje hana, na Malom Svitavcu kod Graba (V.). — Maj, juni.

- ? 4. *Thesium humifusum* [DC., Fl. fr., V, 366 (1815). — *Th. divaricatum* v. *humifusum* Duby, Bot. Gall., I, 408 (1828); A. DC. u Prodr., XIV, 643]. — Na sličnim mjestima kao pregjašnja vrst.

Hercegovina: Na Gljivi i u dolu Raduš-brođa kod Vučije u Bijeloj Gori (*P.). Po Nymanu, Consp., 643 i Gürke, Pl. Eur., II, 85 dvojbena. — Maj, juni.

5. *Thesium Parnassi* [A. DC. u DC., Prodr., XIV, 643 (1857) — *Th. ramosum* v. *Parnassi* Asch. Kan., Catal. cormoph., 29 (1877)]. — Struk, u dónjom dijelu granat sa končastim okrajcima, je nizak, strm, jednostavan te nosi grozd sa malo cvjetova. Listovi linealni, šiljati, glatki kao pokrovni i prednji listovi. Pokrovni listovi su dulji, prednji kraći nego li plod. Cvjetni obojci vrlo maleni, živahno žutozeleni. Plod je elipsoidan, 3—4 puta dulji od drške i od usukanog cvjetnog obojka. — Cvast, cvjetovi i plodovi kao u *Th. ramosum* Hayne, ali cvjetne stapke manje ispravljene, vršci cvjetnog obojka nijesu na dnu petljasti. Valjda je to samo visokogorski oblik od *Thesium ramosum* Hayne. — Na kamenim obroncima, stijenama visokog gorje.

Bosna: (*A.K.) gdje? — Na Jedovnika kod Grahova (Ha.), više Šatorskog jezera 1600 do 1650 m (Ha.). — **Hercegovina:** (*A.K.) gdje? — Na vrhu Borošnice pl. (Degen u lit., ali sumnjivo.) — Juli, august.

β *affine*. — Ramuli floriferi desunt. Flores fructusque sessiles. Fructus 3 mm longi, nervis anastomosantibus transversis crebrioribus muniti. — Stapke, koje nose cvijet, fale, zato je cvijet i rod bez stapke. Plod 3 mm dug, provigjen obilnim prijekim spojnim nervima.

Bosna: U alpskom području Volujka (*B.). — Juli, august.

6. *Thesium ramosum* [Hayne u Schrad., Journ. Bot. (1800) I, 30, t. VII].

α *typicum*, Struk uspravan. Listovi i stapke cvijeda naokolo rašireni. Pokrovni listovi 2—6 put dulji, često odstojeći prednji listovi obično dulji nego li 3·5—4·5 mm dugi plod. — Na travnim i zemljanim mjestima; po Mu. do 1400 m visoko.

Bosna: Oko Travnika (*Br.). — **Hercegovina:** Na Malom Veležu kod Nevesinja (Mu.), kod Vira (*Fr. Br.), na Leotaru kod Trebinja (B.). — Juni, august.

β *Baenitzii* — Caules numerosi, prostrati, foliis pedunculisque erectis. Bracteae semper 2—3plo fructus superantes, bracteolae fructu breviores, fructu appressae, utraque subscabra. Fructus (totus) 3·5—4 mm longus, stipite perigoniisque c. 1/3 longitudinis fructus aequantibus. — Grančice obilne, dolje spružene, listovi i cvjetne stapke osovni, pokrovni listovi uvijek 2—3 puta dulji, dočim je uz plod pritisnuto predlišće kraće nego li plod, oboje nešto hrapavo. Plod (svega) 3·5—4 mm dug. Plodna stapka i cvjetni omot od prilike za 1/3 dulji nego plod. — Po plodu sličan *Th. humifusum* [DC. l. c.] i *Th. gallicum* [Schultz u Flora, XXI (1833), 645; Reich., Ic. fl. germ., XI, f. 1153] ali se odlikuje dugim pokrovnim lišćem.

Hercegovina: U području Trebinjčice kod Trebinja (Baenitz u Herb. Europ.), u alpskom pojasu Veleža kod 1900 m (Born.). Tu u obliku sa dugim predlišćem, koje prelazi preko ploda.

7. *Thesium intermedium* [Schräd., Spic. fl. Germ., 27 (1794). — *Th. linophyllum* L., Spec., 207 (1753) djelom.]. — Na livadama, pašnjacima, kamenim mjestima do u predalpski pojas (1300 m).

Bosna: Karanovac u Grmeč pl. (B.), kod Petrovca (B.), na Krninu u Kozari (B.), kod Banjeluke, u dolini Rakovca (*C.), kod Travnika (Br.), na Vilenici (Fr. Br.), na Glasincu (F.), na Prologu (F.), na Krugu kod Livna 1300 m (B.). — **Hercegovina:** Na podnožju Veleža kod Sopilja (Mu.), na Česali kod stanice Visoka glavica, kod Milanova odsjeka, u snježnoj jami Ratkuši (*V.). — Juni, august.

8. *Th. bavarum* [Schränk, Bayer. Reise, 129 (1786); Baier. Fl. I, 507. — *Thesium montanum* Ehrh., Herb. Linn., br. 2.; Beitr., V, 175 (samo ime); Hoffm., Deutschl. Fl., I, 82 (1791). — *Th. linophyllum* L., Spec., 207. (1753) djelomice]. — U brdnim livadama, na šumskim čistinama do u predalpsku regiju (oko 1300 m).

Bosna: Kod Vogjenice, Bjelaja, Vaganja kraj Petrovca, Janjice, u dolini Plive kod Jajca (Fo.), oko Travnika (Br.), na Šuljagi (*S.), Borovoj glavi (F.), na Jedovniku, kod Preodca (Ha.), u Šator-pl. (Ja.), na Cincaru (B.). — **Hercegovina:** Na Preslici, Prislabu pl. (V.). Na Gljivi kod Trebinja, oko Dubovca kod Orahovca u Bijeloj gori (*P.). — Juni, august.

9. *Thesium auriculatum* [Vandas u Sitzungsab. böhm. Ges. Wiss. (1890), 279 (Original sam vidio)]. — Trajna. Struk u podzemnom dijelu razgranjen, gori jednostavan te nosi jednostavnu ili malo razgranjenu cvast, visok do 30 cm. Listovi vrlo uski, linealni, zašiljeni s jednim nervom, mlitavi, glatki kao pokrovni i prednji listovi. Grančice cvasti rastoje, većinom jedno cvjetne. Pokrovni listovi do li dulji, gori kraći nego li cvijet i plod. Predlistovi jedva pola tako dugi kao plod. Cvijeće vrlo maleno oko 1·5 mm dugo. Žučkasti cvjetni obojak na dnu zatona (Bucht) ima izvana privjeske, koje su isprva okrugljaste, kašnje zdjelaste. Plodovi elipsoidni, protkani razgranjenim uzdužnim nervima, 3—4 mm dugi; lisnati obojak na njima kratko valjkast, od prilike 1/2 puta, a kratka plodova drška od prilike 1/3 puta tako duga kao orah. — Odlikuje se osobito nježnim strukom, uskolinealnim, mlitavim listovima i zdjelastim privjeskama na cvjetnom obojku, koji se i na plodu jasno opažaju.

Hercegovina: Pod šikarom u predalpskom pojasu Glogove pl. (*V.), rijetko; češće na Velež pl. na krševitim mjestima. Brasina kod sela Žutana (V.). — Juni, juli.

9. rod: LORANTHACEAE.

[D. Don, Prodr. fl. Nepal., 142 (1802—1803); Engl. u NPFF., III 1, 56.]

1. Loranthus.

[L., Spec. pl., 331 (1753); Gen., ed. V, br. 400; Engl. u NPFF., III 1, 183.]

1. *Loranthus europaeus* [Jacqu., Enum. Vind., 55, 230 (1762); Fl. Austr., t. 30; L., spec. pl., ed. II, 1672 (1763)]. — Na hrašću (*Quercus robur*, *sessilis*, *lanuginosa*, *conferta* i dr.).

Bosna: U dolini Spreče prema Turijama (*S., Exs. br. 637) na Mačku kod Travnika (Fr. Br.); na Mračanskom brdu, na Babini i Orahovičkoj glavici kod Žepča (B.); oko Fojnice (Schwarzl, Beck: Pl. Bosn. Herc., Ser. II, br. 178). — **Hercegovina:** Na Krehinom gradu kod Mostara (*Pi!), u Dubravama (M.). — Maj, juni. — „Lijepak“.

2. Razoumowskia.

[Hoffm., Hort. Mosqu. introd., br. 1, f. 1 a—i. (1808). — *Arceuthobium* M. Bieb., Fl. taur. cauc., III, 629 (1819); Engl. u NPfF., III 1, 193.]

1. *Razoumowskia oxycedri* [F. W. Schultz, Archiv. (1842—1848), 222. — *R. caucasica* Hoffm., Hort. Mosqu. introd., br. 1, f. 1 a—i (1808). — *Viscum oxycedri* DC., Fl. franc., IV, 274 (1805). — *Arceuthobium oxycedri* M. Bieb., Fl. taur. cauc., III, 629 (1819); Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV 2, 3, t. 141] — na *Juniperus oxycedrus* osobito u sredozemnoj flori.

Hercegovina: (*AK.) gdje? Između Bune i Žitomislića (Mu.), kod Mostara, u Dubravama (M.), kod Kručevića uz Neretvu (R.), kod Neuma, Gradca, Tasovića, Trebižata (F.) — Ljeti.

2. Viscum.

[L., Spec., 1023 (1753), Gen., ed. V br. 979; Engl., u NPfF., III 1, 193.]

1. *Viscum album* [L., Spec., 1023 (1753)].
α typicum [G. Beck, Fl. Nied.-Oest., 604 i u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV 2, 2, t. 139. — *V. album* v. *platyspermum* Kell. u BCB., XLIV (1890), 283.] — Na raznolikom lisnatom drveću osobito na *Malus*, *Pinus*, *Sorbus*, *Prunus*.

Bosna: Oko Novog, Ključa (B.), Kulen-Vakufa (Sch.) Banjeluke, Travnika (Br.) i Solakove kule kod Travnika (Fr. Br.), Maglaja na Bosni (B.), Fojnice!! (Schwarz; Beck, Pl. Bosn. Herc., Ser. II, br. 179) oko Visokog (Fo.), Sarajeva!! (H.), na obroncima Trebevića (M.), kod Budnja u Zagorju (A.), kod Broda na Drini (B.). — **Hercegovina:** Kod Konjica (B.), oko Mostara (Pi.), Blagaja (*Str.), kod Megjina na Mostarskom blatu, na Planinici kod Mostara, kod Goranaca (Pi.).

β *abietis* [G. Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ. XXIV 2, 2. — *V. austriacum* β *abietis* seu *latifolia* Wiesb. u DBM. (1884), 60]. — Na jelama. (*Abies alba* Mill.)

Bosna: Na Babini i Mračajskom brdu kod Žepča, kod Trbuka (B.), u šumama Klekovače (B.), u okolici Vareša kod Rajčevca i Dubošnice (*Pr.) u Zelengori (Pr.). — Februar, mart. — „Imela, melj“.

10. rod: ARISTOLOCHIACEAE.

[Blume, Enum. pl. Jav., I, 81; Sol. u NPfF., III 1, 271.]

Pleme: *Asareae*.

[Spach, Hist. vég., X, 560; Soler. u NPfF., III 1, 271. — *Asaraceae* G. Beck, Fl. Nied.-Oest., 542.]

1. *Asarum*.

[L., Spec., 442 (1753); Gen., ed. V, br. 522; Sol. u NPfF., III 1, 271.]

1. *Asarum europaeum* [L., Spec., 452 (1753)]. — Pod šikarom, u sjenovitim, više vlažnim šumama, osobito u lisnatim, sve do regije kržljava drveta (1800 m) u visokom gorju.

Bosna: (*S.) često!! — **Hercegovina:** (*AK.) gdje? raštrkano oko Konjica (Fo.), na Plasi (B.), Babi pl. (Haw.). — Februar, mart. — „Kopitnjak“.

Pleme: *Aristolochieae*.

[Eichl., Blütendiagr., II, 529 (1878); Solered. u NPfF., III 1, 271 i 272. — *Aristolochiaceae* G. Beck, Fl. Nied.-Oest., 543 (1892).]

2. *Aristolochia*.

[L., Spec., 960 (1753), Gen., ed. V, br. 911; Solered. u NPfF., III 1, 272]. — „Jabučnjak, vutēja stopa“.

1. *Aristolochia pallida* [Willd., Spec., IV, 162 (1805); Waldst. Kit., Descr. Ic. pl. Hung., III, 267, t. 240 (1812) — *A. rotunda* β. L., Spec., 962 (1753)]. — Na travnjacima, kamenim, šikarastim mjestima, osobito u kraškom kraju, do 1100 m visine.

Bosna: Na Gomili kod Krupe (B.), često oko Bibaća tako: na Debeljači (B.), kod Hrgara, Ripča (Boll.); oko Banjeluke (H.), u dolini Miljacke, kod Sarajeva, primjerice kod Hana Buloga, Starog grada (*Bl.) kod Turova kraj Trnova (Mu.), na Koprivnici između Bugojna i Kupresa kod 1100 m (Ha.—Fa.). — **Hercegovina:** Između Umoljana i Ivana (Landauer u lit.); na riječnom pijesku Neretve sjeverno od

Mostara (Sag.), kod ponora Zalomske rijeke južno od Nevesinja (Ja.), na Gljivi kod Trebinja, oko Bileka (*P.), na Guberu (Haw.!).

Aristolochia longa [L., Spec., 961 (1753)]. Nju spominje Sendtner kod manastira Foče i Zelenika, što će biti pisarska pogriješka.

2. *Aristolochia rotunda* [L., Spec., 962 (1753)]. — Na kamenitim mjestima pod šikarom, do 500 m visoko.

Bosna: Kod Hrgare u Grmeč pl. (F.) kod Žepča (Fr. *Br.), u dolini Drine (Pr.). — **Hercegovina:** Oko Mostara!! (Str.; Raap-Calier, Pl. Herz. exs. br. 145!); u Dubravama (M.), kod Sovića (F.), Domanića (F.), oko Trebinja (*P.). — Maj, juni. — „Vučja stopa, lukavac“.

3. *Aristolochia clematitis* [L., Spec., 962 (1753)]. — Na kamenitim, grmovitim mjestima, u travnjacima, osobito u nizini i u humlju.

Bosna: U dolini Une kod Dobrlina (B.), Novoga (Fo.), Tunike (Fo.), Bihaća (Boll.), oko Vrnograča, Casina (F.); u dolini Vrbasa kod Novog sela (Fo.), Banjeluke, Maglaja (H.), između Dragočaja i Ramića često kao čovjek visoka (B.); u dolini Save kod Bos. Dubice (B.), između Broda i Sijekovca, kod Brčkog (B.); Kozluka kraj Zvornika (J.); u dolini Gnjice kod Čelića (B.); kod Putičeva (Fr. Br.), Travnika (Br.); kod Plitske, Dabovaca, Matužića (Fo.), Doboja (H.), između Kaknja i manastira Sutjeske (*S.), kod Ilidže kraj Sarajeva (F.), u dolini Sutjeske (B.). — **Hercegovina:** Oko Mostara (Fo.), između Žitomišća i Bune (Mu.), prema Metkoviću (B.), oko Trebinja. (P.), Gorice (Fo.) — **U novopazarskom sandžaku:** U dolini Lima između Prijepolja i Priboja (*B.). — Maj, juni. — „Jabučnjak, vučja stopa, divlja jabuka, kokotinja“.

11. rod: POLYGONACEAE.

[Lindl., Nat. Syst., ed. II, 211; Dammer u NPfF., III 1 a, 1.]

Pleme: *Rumiceae*.

[Meisn. u DC., Prodr., XIV 1, 4. — *Rumicoideae* Damm. u NPfF., III 1 a, 8.]

1. *Rumex*.

[L., Spec., 333 (1753); Gen., ed. V, br. 407; Dammer u NPfF., III 1 a, 17. — Sravni Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 19 et Icones. — „Ščavljak, štav, štavalj“.

1. sekt.: *Lapathum*.

[DC., Fl. franc., III, 372.]

1. *Rumex alpinus* [L., Spec., 334 (1753)]. — Na vlažnom, masnom gjubrenom tlu u livadama pod travama predalpinskog do alpskog pojasa visokog gorja do 1900 m visoko; u kraškom kraju nalazi se rado u vrtačama.

Bosna: Na planinama: Grmeču (Boll.), Vlašiću!! (*S.), Vranici!! (Mu.) i dolje do Fojnice, Hrnicavi!! (Bl.), Bjelašnici, Treskavici, Bijeloj ljeski u Hošta pl. kod Rakitnice, u Romaniji (B.), na Kleku, Goloj Jahorini (F.), Magliću (B.), Volujku!! (Mu.), u Zelengori (Pr.), na Šuljagi, Stožeru (B.), Malovanu (Pr.), Borovoj glavi, Krugu, Cincaru (F.), Šatoru, Troglavu (Pr.). — **Hercegovina:** Na planinama Visočici (B.) Crvanju, Zimomoru (*A.), Veležu (V.); na usedlini Čemernog (Ma.). — Juli, august.

2. *Rumex crispus* [L., spec., 335 (1753)]. — U livadama, pašnjacima i pustim mjestima do u predalpe rasprostranjena.

Bosna: Često, tako na primjer kod Bihaća, u dolini Une kod Golubića, Ripča (Boll.), oko Travnika (*S.), Fojnice (Mu.), Visokog (Fo.), Vareša (Pr.), Tarčina (Pr.), Sarajeva (B.), Foče, u dolini Sutjeske (Pr.), oko Bugojna, Kupresa, Šuice!! (Pr.), Preodeca (Pr.), u Gatačkom polju (Mu.) i na dr. mjestima. — **Hercegovina:** Rjeđe oko Mostara!! (u Nevesinjskom polju (Mu.), na Ošanića glavici kod Stoca (B.), kod Bileka! (*P.). — **U novopazarskom sandžaku:** Na rubovima šume Poljane kod Svjetlog borja; između Plevalja i Jabuke (*B.). — Maj, juli. — „Ščavelj, ščavljak“.

β *unicallosus* [Peterm., Fl. Lips., 266 (1838).; — v. *distans* Beck, Fl. Südbosn. u ANH. VI (1891) 314 da li Dumort., Fl. belg. 17 (1827)?].

Bosna: Kod Dönje Tuzle (*M.), Sarajeva (B. da li Mu.?). — **Hercegovina:** Kod Mostara (*Bornm.!).

3. *Rumex hydrolapathum* [Huds., Fl. Angl., ed. II, I, 154 (1778)]. — Uz vode po močvarama.

Bosna: Rijetko oko Vareša na putu k Zvijezdi i kod Pržića, na Željeznici i Sutjeskoj, kod Broda na Drini (*Pr.). — Ljeti.

4. *Rumex conglomeratus* × *crispus*.

- a) *Rumex Schulzei* [Hauskn. u Mitt. geogr. Ges. Thür., III (1885), 68].
Bosna: Oko Sarajeva (*Mu.). — Hercegovina: Oko Mostara, na vrelu Čitlaku kod Nevesinje (*Mu.).
5. *Rumex conglomeratus* [Murr., Prodr. fl. Goett., 52 (1770)]. — Na vlažnim, poplavljenim mjestima.
Bosna: (*AK.) Jamačno rasprostranjena do visine od 1100 m ali slabo opažana: kod Pritoke (Fo.), Banjeluke, Maglaja na Vrbasu (H.), Fojnice (Pr.), Kiseljaka, Visokog (Mu.), Vareša (Pr.), svuda oko Sarajeva, u Sarajevskom polju, kod Pazarića, Tarčina, Trnova (Mu.), u dolini Željeznice (Pr.) i Sutjeske (Mu.), kod Kupresa, Glamoča, Predeca, u Hrblijini (Pr.) Gatačkom-polju (Mu.). — Hercegovina: (*A.K.) gdje?; kod Ivan-karaula, Konjica, Mostara, u Nevesinjskom-polju, između Čemerna i Graba (Mu.), oko Radišića kod Ljubuškog (F.). — U novopazarskom sandžaku: Kod Svjetlog borja (*B.). — Juli, august.
- β *pusillus* [Delarb., Fl. d'Auv., ed. II, 523 (1800) kao vrsta; Beck u Beck Reich., Ic. fl. Germ., XXIV, 25; v. *pyonocarpus* Wallr., Sched., 157 (1822)].
Bosna: Kod Brčkog (*B.).
6. *Rumex sanguineus* [L., Spec., 334 (1753)]. — Pod vlažnim, hladovitim grmljem i šumama do 1000 m u visinu.
Bosna: Kod Krupe (Fo.), na Lisini i Sinjakovu (V.), kod Travnika (*S.), u dolini Jedovnice kod Prnjavora (B.), kod Pazarića, oko Sarajeva (B.), kod Podvitosa (Pr.), u Zelongori (Pr.), u dolini Sutjeske kod Suhe gore (Mu.), Popovog mosta, Mješajaca (Pr.). — U novopazarskom sandžaku: Kod Svjetlog borja (*B.). — Juli, august.
7. *Rumex crispus* × *patientia*
- a) *Rumex confusus* [Simk. u Termész. sl. I (1877), 238].
Bosna: Oko Sarajeva a ne rijetko pod stablima od kojih su nikli. (*Mu.). — Hercegovina: Oko Bojišta u Nevesinjskom polju (*Mu.).
8. *Rumex patientia* [L., spec. 333 (1753)]. — Na mjestima, obilnim travama i nezasagjenim, u oranicama, livadama, pod šikarom uz vode.
Bosna: Kod Petrovca (B.), često oko Sarajeva, u Sarajevskom polju, oko Trnova, Pazarića, Tarčina, u Gatačkom polju (*Mu.). — Hercegovina: Oko Konjica, Mostara, Nevesinja, u Nevesinjskom polju (*Mu.), na istočnom Veležu (B.). — August.
9. *Rumex crispus* × *obtusifolius*.
- α *Rumex acutus* [L., Spec., 335 (1753). — *R. pratensis* Mert. Koch, Deutschl. Fl., II, 609 (1826)]. — Pod strukovima, od kojih su niknuli.
Bosna: Kod Banjeluke (*H.), Fojnice, Sarajeva (Mu.). — Hercegovina: U Nevesinjskom polju (*Mu.).
10. *Rumex conglomeratus* × *obtusifolius* β.
- a) *Rumex abortivus* [Ruhm. u Jahrb. bot. Gart. Berl., I, 253, (1881)].
Bosna: Kod Sarajeva (*Mu.). — Hercegovina: Na Zalomskom potoku u Nevesinjskom polju (*Mu.).
11. *Rumex obtusifolius* × *sanguineus*.
- a) *Rumex Dufftii* [Hauskn. u Mitt. geogr. Ges. Thür., III (1885), 78].
Bosna: U Suhoj gori (*Mu.).
12. *Rumex obtusifolius* α × *patientia*.
- a) *Rumex erubescens* [Simk. u Term. füz., I (1877) 239 i u Magy. növ. lapok, II, 152].
Bosna: Oko Sarajeva, osobito uz Miljacku kod kolodvora (*Mu.).
13. *Rumex obtusifolius* [L., Spec., 335 (1753)]. — Na neobragjenim i obragjenim mjestima, u livadama i živicama do u alpski pojas (1750 m).
Bosna: (*AK.) gdje? Oko Bosanske Dubice (B.), Krupe (Fo.), Ostrošca (Boll.), Vrnograča, Cazina (F.), na Vranici (Mu.), oko Fojnice (Pr.), Vareša (Pr.), Sarajeva, u Sarajevskom polju (B.), kod Trnova, na Treskavici (P.), Magliču!! (Mu.), Volujku-pl. (Pr.), u dolini Sutjeske (Pr.); po Mu. rasprostranjena u niskim predjelima. — Hercegovina: Na Bjelašnici u Prenj-pl. (B.), na Crvnju, Veležu (Mu.). — Ljeti.
- α *silvestris* [Wallr., Sched., 161 (1822) kao vrst; Koch, Syn. fl. germ., 614 (1837)].

Bosna: Oko Travnika više Sljemena kod Viteza (*Fr.Br.) u Vranici-pl., kao i na Matorcu, u Tjeleskim stajama, do 1500 m (S. V.).

β *agrestis* [Fries, Nov. fl. Suec., ed. II, 99 (1828). — *R. Friesii* Gren. Godr., Fl. franc., III, 36 (1855)].

Bosna: Na podoru grada Krupe, kod Jajca (B.); — u dolini Grlonice kod Travnika (Fr. Br.).

Murbeck [u LUÁ, XXVII (1891), str. 45] spominje, da se u Bosni i u Hercegovini nalazeći *R. obtusifolius* sastoji u glavnome od oblika, koji djelomice stoje na sredini između v. *silvestris* i v. *agrestis*, djelomice predstavljaju manje tipnu v. *silvestris*. To ne samo da valja potvrditi, nego i dodati, da se opazila i tipna var. *agrestis* koju Murbeck tamo nije našao.

14. *Rumex conglomeratus* × *pulcher*.

a) *Rumex Mureti* [Hauskn. u Mitt. geogr. Ges. Thür., III (1885), 73].

Bosna: U Rudopolju blizu Gackog (*Mu.).

15. *Rumex pulcher* [L., Spec., 336 (1753)]. — Na neobragjenim, pustim, kamenitotravnatim i na obragjenim mjestima nižih predjela.

α *typicus* [G. Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 39 (1904)].

Bosna: Kod Novog, Krupe (B.), Banjeluke, Maglaja na Vrbasu (H.), Travnika (*S.), u dolini Bosne od Doboja (Fo.) do Sarajeva (B.), i oko Sarajeva (B.), tako: na brdu Kastela (B.), u dolini Miljacke, na Trebeviću (M.), u Sarajevskom polju (Mu.); u dolini Sutjeske, kod Foče (Pr.), u Gatačkom polju (Mu.), kod Livna (Ha.-Fa.), Prosjeka kod Zvornika (I.). — **Hercegovina:** Oko Mostara!! (Str.), u Nevesinjskom polju (Mu.), kod Trebinja, Bileka (*P.). — Juni, juli.

β *divaricatus* [L., Spec., ed. II, 478 (1762) kao vrst; Arcang., Fl. ital., ed. 2, 204; Beck, na ozn. mj., 40.]. — Valja ju valjda po srcolikim dugoljastim, više dna niti neusukanim ni guslastim, tupim, papiloznim listovima razlikovati.

Bosna: Na Krupskom gradu na Uni (*B.). — **Hercegovina:** Na Neretvi oko Bune (*Mu.).

16. *Rumex conglomeratus* × *maritimus*.

a) *Rumex limosus* [Thuill., Fl. Paris., ed. II, 182 (1799). — *R. palustris* Sm., Fl. brit., I, 394 (1800)]. — U močvarama, jarcima, mlakama.

Bosna: Kod Banjeluke (*H.), Kozluka kod Zvornika (I.). — Juni.

2. sekt.: *Acetosella*.

[Meisn. u Mart., Fl. Bras., XIV, XIV, 10 (1855) i u DC., Prodr., XIV 1, 63.]

17. *Rumex acetosella* [L., Spec., 338 (1753)]. — Na pjeskovitim, šljunkovitim, neobragjenim mjestima, u gorskim livadama, osobito na tlu, oskudnom vapnencem do u alpinsko područje (1800 m.)

Bosna: (*S.) svuda česta. Na Vranici-pl. još je i u alpskom pojasu česta. — **Hercegovina:** Na Glogovu (F.), oko Mostara (Str.), Trebinja, Bileka (*P.). — U novopazarskom sandžaku: Kod Svjetlog borja (*B.), opažene su:

α *multifidus* [L., Spec., ed. II, 482 (1762) kao vrst; Wallr., Sched., 186. — *R. acetoselloides* Balansa u Bull. soc. bot. Franc., I (1854), 282].

Bosna: Oko Sarajeva (*B.).

Dalje oblik *palmatifidus* [G. Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 49 (1904). — *R. angiocarpus* v. *palmatifidus* G. Beck u Sched.). — Listovi kao u v. *multifidus*. Plodovi kao u v. *angiocarpus*. — **Bosna:** Na gorskim livadama u Grmeč-pl., u Matorcu u Vranici-pl., u dolini Željeznice (*B.). — **Hercegovina:** Na Raškoj gori (*B.), na Gubaru (Haw.).

β *vulgaris* [Koch, Syn. Fl. Germ., 616 (1837)].

Bosna: U dolini Vrbasa prema Krivoj jelici (Ha.-Fa.), u Vranici-pl. (B., S. V.). — Mogla bi se naći još i na nekim gore navedenim mjestima.

Oblik *angiocarpus* [Murb. u LUÁ, XXVII (1891) 96 kao vrst; Čelak. u Sitzungsab. böhm. Ges. Wiss. (1892), 402]. Tri unutarnja lista cvjetnog obojka leže u doba, kada sazori orah, kao priljepljene uz nj. — **Bosna:** Na Lisini kod Varcar-Vakufa i na Vilenici kod Travnika (B.), kod Fojnice (B.), kod Sarajeva (B. po *M.). oko Zvornika (R. Keller!). — **Hercegovina:** Na Raškoj gori (B.), kod Mostara!! (*Mu., Rasp. Call., Pl. Herceg., br. 319!), i na obroncima Veleža!! (*M.) do 1400 m (B.), oko Nevesinja i u Nevesinjskom polju (Mu.). — Valjda i dalje rasprostranjena, ali ne opažena.

3. sekt.: *Acetosa*.

[Meisn. u DC., Prodr., XIV 1, 64 (1856).]

18. *Rumex acetosa* [L., Spec., 337 α (1753)]. — U livadama, na mjestima obilnim travama do u alpinsku regiju.

Bosna: Jamačno je daleko rasprostranjena. Tako u Grmeč-pl. (B.), oko Banjeluke, Maglaja na Vrbasu (H.), Travnika, Fojnice (*S.), Vareša (Pr.), Sarajeva (H.), Osjelog dola, Pala (Pr.), u Zelengori (Pr.), na Vratlu kod Trnova (B.), u dolini Sutjeske (F.), kod Kupresa, na Vel. Malovanu, Kamešnici, Troglavu, Šatoru, Hrbiljini (Pr.); izmegju Gračca i Srebrenika (S.), kod Zvornika (L.). — **Hercegovina:** Oko Mostara (Pi), na obroncima Velež-pl.!! (F.); na Leotaru kod Trebinja (*P.). — Maj, juli. — „Kiselica“.

19. *Rumex auriculatus* [Wallr., Sched., 182 (1822) kao var. *R. acetosa*; Murb. u Bot. Not. (1899) 39. — *R. thyrsiflorus* Fingerh. u Linnaea, IV (1829), 380. — Sravni Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ. XXIV, 53, t. 196. — Razlikuje se od *R. acetosa* kuštravim lišćem sa razdijeljenim lisnim krpama, gustom cvasti i malim samo 2·5—3·5 mm dugim plodom. Na rubovima oranica i puteva, na neobragjenim mjestima, — 1000 m.

Bosna: Na groblju kod Gackog (*Mu.). — **Hercegovina:** Oko Nevesinja (*Mu.). — Juni, juli.

20. *Rumex triangularis* [DC., Fl. franc., V, 368 (1815). — *R. acetosa* v. *angustatus* G. Beck u ANH., V, 488 (1890) ne Meisn. (bez opisa. Sravni G. Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 54, t. 197. (1901)]. — Žile korjenja nijesu odebljale. Donji su listovi na struku dugačke stapke, dugoljasto strjelasti, s dugim, uskim, sitno zašiljenim, dolje upravljenim krpicama oštraca. Gornji listovi struka uži, okrajno produljeni, linealni. Plodovi 4—5 mm dugi, sreoliki, krugljasti, nešto dulji nego široki. Inače kao *R. acetosa*. — U livadama i na kamenitim mjestima alpskog pojasa na vapnencu.

Bosna: Na Dinari i na Troglavu kod Livna (*B.). — **Hercegovina:** Na Ljelji-, Prenj- (*B.), Babi-pl. (Haw!). — Juni, august.

21. *Rumex tuberosus* [L., Spec., ed. II, 481 (1762); Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 56, t. 200 (1904)]. — Na sunčanim, kamenim, travnatim mjestima u vinogradima u području sredozemne flore.

Hercegovina: (*AK.) gdje? rijetko; oko Mostara (Pi.), na stijeni Stôca (Baenitz!) -- Maj, juni. Oblik *papulosus* [G. Beck, na ozn. mj.] Zaklopci pokriti papilnim dlakama oko Mostara u **Hercegovini** (Pi.).

22. *Rumex arifolius* [All., Fl. Pedew., II, 204 (1785); sravni G. Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 52, t. 195 (1904)]. — Na travom obilnim, humovnim i močvarnim mjestima u predalpskim livadama u predalpskom i alpskom području visokog gorja — 1800 m; kadikad splavljena dolje.

Bosna: U planinama: Klekovači (F.), Vlašiću!! (*S.), Vranici!! (Bl.), Bjelašnici (B.), Hranicavi!! (Bl.), Treskavici (B.), Kleku (F.), Bregoću (Pr.), Magliču (Mu.), Volujka (Pr.), Kamešnici, Kurlaja, Troglavu, Vel. Malovanu, Šatoru (Pr.), na usedlini Presedlu, južno od Podgorja, na podnožju Velik. Vitoroga (Ha.-Fa.). — **Hercegovina:** Na Porimu (*V.), Veležu (B.). — Juni, juli. — „Ščavlika“.

23. *Rumex scutatus* [L., Spec., 337 (1753)].

α typicus [G. Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 57 (1904).] — U krševitom grohotu, na kamenitim mjestima u visokom gorju do 2000 m.

Bosna: U visokom gorju: Oaječnice!! (F.), Treskavice (B.), Bregoća (Pr.) Magliča (B.), Volujka!! (Mu.) i dolje sve do Suhe (B.), u Šatoru (Pr.); Troglavu u Dinari (B.) i kod Banjeluke (H.); je li divlja? — **Hercegovina:** U Prenj-pl. (B.), na Plasi, Prislabu, Čvrtnici (V.), Veležu, Bjelašnici (Mu.). — Juni, juli.

I oblik *hastatus* [Schult., Syst., VII, 1465 (1830) = *hastilis* Koch, Syn. fl. Germ., 615 (1837)] je zapažen.

β *glaucus* [Jacqu., Collect., I, 63 (1786) kao vrst; Gaud., Fl. Helv., II, 589 (1828); Beck, na ozn. mj., 58.]

Bosna: Na Magliču, Volujku (*Mu.).

2. *Oxyria*.

[Hill., Veg. syst., X, 24 t. 24 (1765); Dammer u NPfF., III 1 a, 19; sravni Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 60, t. 202.]

1. *Oxyria digyna* [Hill, Hort. Kew., ed. II, 158 (1769)]. — Na vlažnim stijenama, u krševitom grohotu alpskog pojasa visokog gorja.

Hercegovina: Vrlo rijetko, samo kod vrela na Tisovici u Prenj-pl. (Degen u lit.). — Juli, august. — „Ruvedica“.

Pleme: *Eupolygoneae*.

[C. A. Mey. u Mem. acad. Petersb., 6. sér., VI, 145; Meisn. u DC., Prodr., XIV 1, 82.]

3. *Polygonum*.

[L., Spec., 359 (1753); Gen., ed. V, br. 445. (2 J.); Dammer u NPfF., III 1 a, 25.] — „Dvornik“.

1. sekt.: *Avicularia*.

[Meisn., Polyg., 43, 85 i u DC., Prodr., XIV 1, 84, 85.]

1. *Polygonum aviculare* [L., Spec., 362 (1753); sravni Beck u Beck Reich., Icon. fl. germ., XXIV, 64, t. 206—207]. — Na pustim, neobragjenim i obragjenim mjestima, na kamenitim šljunkovitim mjestima, putevima u nizini do u predalpe (900 m).

Bosna: (*S.), često. — **Hercegovina:** Rijetko ili slabo opažana; oko Mostara (Str.), Trobinja (*P.). — **U novopazarskom sandžaku:** Kod Svjetlog borja, između Plevanja i Jabuke, u dolini Lima između Prijepolja i Bistrice (*B.). — Juni do novembra. — „Travnica mala, dvornik“.

Opazani su ovi oblici: 1. *erectum* [Roth, Beitr. zur Bot., II, 181 (1783); Tent. Fl. germ., I, 174 (1788) i II 1, 455]; — 2. *procumbens* [Gilib., Ex. phyt., II, 434 (1792) kao vrsta; Hayne, Anzweig., V, 23, t. 23; Beck, na ozn. mj., 65]; — 3. *condensatum* [Becker, Fl. Frankf., I, 161 (1828)]; — 4. *neglectum* [Bess., Enum. pl. Volh., 45 (1821) kao vrsta; Reich., Fl. Germ., 573 (1832)].

2. *Polygonum Bellardi* [All., Fl. Pedem., II, 207, t. 90, sl. 2. (1785)]. — Na neobragjenim i obragjenim mjestima, grohotu, pjeskovitim poljima, putevima do u predalpe (1200 m).

Bosna: Kod Sokoca kraj Bihaća (Boll.). — **Hercegovina:** Na Zalomskom potoku u Nevesinjskom polju, u drvosjecima na Bjelašnici pl. do 1200 m (Mu.), kod Trebinja (*P.). — Ljeti.

2. sekt.: *Persicaria*.

[Meisn., Polyg., 66 i u DC., Prodr., XIV 1, 84 i 101.]

3. *Polygonum hydropiper* [L., Spec., 361 (1753)]. — Na obalama, vlažnim mjestima u vodenim jarcima do u predalpske dolove.

Bosna: (*AK.), kod Dónje Tuzle (M.), između Fojnice i Visokog (S. V.), oko Kiseljaka (H.), oko Kovačića kod Sarajeva (F.!) kod Preville (Pr.), na Metaljci, kod Pod-Viteza (B.), u dolini Sutjeske, kod Tjentišta, Suhe (Pr.). — Juli do septembra.

Opazan je i oblik *acutifolium* [A. Br. kod Beckh., Fl. Westf., 771 (1893)]. — **Bosna:** Oko Kovačića kod Sarajeva (F.!).

4. *Polygonum mite* [Schrank, Baier. Fl., I, 668 (1789)]. — *P. dubium* Stein kod A. Br., u Flora, VII (1824), 357. — *P. laxiflorum* Weihe u Flora, IX (1826), 746]. — Na jednakim mjestima kao pregjašnja vrsta.

Bosna: (Fo.), kod Plitke (Fo.), između Fojnice i Visokog (S. V.), oko Visokog, Sarajeva, Goražde (Fo.). — **Hercegovina:** Kod Konjica (*Fo.). — August, septembar.

5. *Polygonum amphibium* [L., Spec., 361 (1753)]. — U i oko voda nizine. (—850 m).

Bosna: (*AK.) gdje? u Sarajevskom polju kod Halilovića, na Miljacki, Bosni, Željeznici (B.), kod Kovačića kraj Sarajeva (Fo.), Preville, Podviteza, Šuice, Malovana, Preodca (Pr.); Prosjeka kod Zvornika (I.). — **Hercegovina:** (*AK.) gdje? Oko Mostara, na Buni (Str.), na Zalomskoj u Nevesinjskom polju (Mu.), kod Stôca (Fo.), u Hutovom polju (F.). — Juni do septembra.

6. *Polygonum persicaria* [L., Spec., 361 (1753), ed. II, 518 a]. — Na obragjenim i neobragjenim, suhim i vlažnim mjestima.

Bosna: Kod Krupe, Bihaca, Zalina, Čelina (Fo.), Banjeluke (H.), u dolini Jedovice (B.), kod Travnika (Br.), Fojnice (*S.), Vareša, u dolini Željeznice, kod Tarčina, Kupresa, Glamoča i u Glamočkom polju, kod Preodca (Pr.) u Livanjskom polju kod Sgrlovih kuća (Ha. Fa.), kod Dónje Tuzle (M.). — **Hercegovina:** U dolini Tešanice kod Konjica (*B.), kod Mostara (Pi.). — Juli do oktobra.

7. *Polygonum lapathifolium* [L., Spec., 360 (1753).]

α *typicum* [Beck, Fl. Nied.-Oest., 323 (1900) i u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 75.]. — Na ugarima, pustim i obragjenim te vlažnim mjestima.

Bosna: Kod Krupe, Bihaca, Aginog sela (Fo.), Banjeluke (H.), svuda u dolini Save i Jedovice, oko Prnjavora, u dolini Lišnje, kod Dónje Tuzle (B.), Vareša (Pr.), Pazarića (B.), Foče, Tjentišta (Pr.), Uvca (B.). — **Hercegovina:** Kod Jablanice (*B.). — U novopazarskom sandžaku: Na Limu izmegju Hana Seljačnice i Prijepolja (*B.). — Juni, oktobar.

Oblik *nodosum* [Pers., Syn., I, 440 (1805) kao vrst; Günth. Grab. Wimm., Enum. Sil., 67 (1824)]. — Na vlažnim mjestima. — **Hercegovina:** Na Neretvi kod Mostara (*Str.).

β *tomentosum* [Schrank, Baier. Fl., I, 669 (1789) kao vrst; Beck u Beck Reich., Ic. fl. germ., XXIV, 76. — *P. incanum* Willd., Spec., II 446 i autorovi ne Schmidt. — Na vlažnim mjestima i vodenim jarcima.

Bosna: (*AK.). Oko Fojnice (Schwarz!); izmegju Fojnice i Visokog (S. V.), u Livanjskom polju kod Sgrlovih kuća (Ha. Fa.). — **Hercegovina:** Na Tešanici kod Konjica (B.), oko Nevesinja (Mu.), Trebinja (*P.). — Juli, september.

Polygonum orientale [L., Spec., 362 (1753)]. — Potječe iz istočne Indije a *AK. navodi, da je u Bosni ima podivljale.

3. sekt.: *Bistorta*.

[Adans., Fam., II, 277 (1763) kao vrsta; Meisn., Polyg., 43 i 50 i u DC., Prodr., XIV 1, 124.]

8. *Polygonum viviparum* [L., Spec., 360 (1753)]. — Na alpinskim livadama, krševitim mjestima u području kržljava drveća i u alpskom pojasu visokog gorja.

Bosna: U visokom gorju: Osječenice, Klekovače (F.), Velikog Vitoroga (Ha. Fa.), Dinare, Troglava (B.), Šatora (Pr.), Cincara!! (Kamešnice, Vel. Malovana (Pr.), Vlašića!! (*S.), Vranice!! (Mu.), Zeca (Bl.), Hranicave, Bjelašnice, Treskavice (B.), Bregoa (Pr.), Volujka (B.), Maglića (Pr.), u Ljubičnoj (B.). — **Hercegovina:** U Prenj-pl. (B.), na Plasi, Prislabu-pl. (*V.). — Juni do augusta.

9. *Polygonum bistorta* [L., Spec., 360 (1753)]. — U vlažnim livadama na vrelovitim mjestima, u alpskim tratinama predalpa do u alpsko područje visokog gorja.

Bosna: Na Klekovači (F.), Presedlu južno od Podgorja (Ha. Fa.), na Troglavu u Dinari (B.), Dugom polju (F.), oko Kupresa (Fr. Br.), u Glamočkom polju, na Hrblijini (Pr.), oko Banjeluke (Fo.) na Zec pl. (Schwarz!), kod Kreševa (*Bl.), Vareša (Pl.), kod Lukavca i na Bjelašnici (B.) na Treskavici (B.), osobito na Velikom Jezeru (F.), oko Sarajeva: na Ozrenu, kod Vače luke (F.); u Blatu jezera na Maglič-pl. (B.), na Vučjoj bari kod Gackog (Mu.), na Hrsinu kod Nove Kasabe (L.). — **Hercegovina:** Više Tušila gornjeg u Visočici pl., kod Umoljana (B.), na Crvanj-pl. (Mu.), u Medvom dolu pod Jastrebicom (*P.). — Juni do augusta.

Uz običajan oblik *laeve* [Beck, Fl. Nied.-Oest., 322 (1900)], opažani su još; f. *puberulum* [Beck na navedenim mjestima]. — **Bosna:** u alpskim tratinama Maglića-pl. (*B.), na Troglavu u Dinari (B.). — **Hercegovina:** Bare gornje u Čvrnanici (Pi.) i f. *griseum* [Beck, Fl. Südbosn. u ANH., VI (1891), 315.]. Listovi s dónje strane pokriveni na gusto kratkim dlakama, za to skoro pepeljasti. — **Bosna:** U Gackom polju (Riedel!), na Magliču (B.), u Treskavici-pl. (F.).

4. sekt.: *Aponogeton*.

[Meisn., Monogr. Polyg., 43 i 55, i u DC., Prodr., XIV. 1, 136.]

10. *Polygonum alpinum* [All., Fl. Pedem., II, 206 (1785)]. — *P. polymorphum* v. *alpinum* Ledeb., Fl. ross., III, 524]. — Na vlažnim i kamenim mjestima u livadama alpskog pojasa u visokom gorju.

Bosna: Rijetko; više Fojnice na Vran-Kamenu (*Fr. Br.), na Vranici-pl., na Matorcu (B.); na Zelengori (Pr.). — Juli do augusta.

5. sekt.: *Tiniaria*.

[Meisn., Monogr. Polyg., 43 i 62, te u DC., Prodr., XIV 1, 135.]

11. *Polygonum convolvulus* [L., Spec., 364 (1753)]. — Na ugarima, obragjenim mjestima do predalpskog područja (1300 m).

Bosna: Često. Tako oko Banjeluke (H.), Travnika (*S), Fojnice (B.), Žepča (B.), Dónje Tuzle!! (M.), Drinjače (I.), Rogatice (B.), Sarajeva (Fo.), Foče (B.), Kupresa, Glamoča, Preodca (Pr.), Livna (B.), i. dr. mj. — **Hercegovina:** Kod Umoljana, Tušile u Visočici-pl. (B.), oko Mostara (Str.), Žitomislíca (Mu.), Trebinja (*P.). — Juli do oktobra. — „Dvornik, papunac“.

12. *Polygonum dumetorum* [L., Spec., ed. II, 522 (1762)]. — Pod šikarom uz živice do u predalpínsko područje (800 m).

Bosna: (*A. K.), gdje? Oko Banjeluke (H.), Varoša (Fo.), Travnika (Br.), Šipovika (Fr. Br.), Fojnice (Mu.), Tarčina (Pr.), amo-tamo u južnoj Bosni (Pr.), oko Dónje Tuzle (B.). — **Hercegovina:** (*AK.), gdje? kod Mostara (Pi.). — Juli do oktobra.

3. *Fagopyrum*.

[Gärtn., de fruct. II, 182, t. 119 (1791); Dammer u NPfF., III 1a, 29.]

1. *Fagopyrum sagittatum* [Gilib., Exerc. phyt., II, 435 (1792). — *F. esculentum* Moench, Meth., 290 (1794). — *Polygonum fagopyrum* L., Spec., 364 (1753)]. — Potječe iz srednje Azije te se prilično često sadi, a katkada podivljava.

Bosna: (*Boué). **Hercegovina:** (*AK.). — U novopazarskom sandžaku (*B.). — Juli do augusta. — „Heljda, hajda, hajdinje“.

(Nastaviće se.)

ZOBODAT - www.zobodat.at

Zoologisch-Botanische Datenbank/Zoological-Botanical Database

Digitale Literatur/Digital Literature

Zeitschrift/Journal: [Flora Bosnae et Hercegovinae](#)

Jahr/Year: 1906

Band/Volume: [2_2](#)

Autor(en)/Author(s): Beck von Mannagetta, Ritter Günther

Artikel/Article: [Flora Bosne, Hercegovine i Novopazarskog SandÅ¾aka, 2\(2\). – Glasnik Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini, 18\(2\) 137-150](#)